

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 22^{ΑΣ} ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1990

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΛΑΧΟΥ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

‘Ο ‘Ακαδημαϊκός κ. **Μιχαήλ Σακελλαρίου**, παρουσιάζοντας τις παρακάτω δημοσιεύσεις, λέγει τὰ ἐξῆς:

“Ἐχω τὴν τιμὴ νὰ παρουσιάσω τρία σημαντικὰ ἔργα ποὺ δημοσιεύθηκαν προσφάτως. Εἶναι, κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ ἐμφανίσεως: Α’ ὁ ἕκτος τόμος τοῦ περιοδικοῦ *Δελτίο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν*. — Β’ ὁ τέταρτος τόμος τοῦ *Στράβωνος* στὴ γνωστὴ συλλογὴ ἀρχαίων συγγραφέων ποὺ πραγματοποιεῖ ἡ Association Budé. — Γ’ ἡ μονογραφία τῆς διδάκτορος Λουίζας Λουκοπούλου, *Contribution à l’Histoire de la Thrace Propontique*.

Α’

Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, ποὺ ἱδρύσε τὸ 1949 ἡ αἰμένηστη Μελομένη Λογοθέτη - Μερλιέ, ἄρχισε νὰ ἐκδίδει τὸ 1977 δικό του περιοδικό, μὲ τίτλο «*Δελτίο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν*». Οἱ τόμοι 2, 3, 4, 5 καὶ 6 ἐκδόθηκαν ἀντίστοιχα κατὰ τὰ ἔτη 1980, 1982, 1983, 1985, 1988. ‘Ο πρῶτος τόμος πραγματοποιήθηκε ἀπὸ τὸν τότε διευθυντὴ τοῦ Κ.Μ.Σ. αἰμένηστο Φῶτῃ ‘Αποστολόπουλ¹. Οἱ ἄλλοι ἔγιναν ἀπὸ τὸν τωρινὸ διευθυντὴ, καθηγητὴ Π. Κιτρομηλίδη.

‘Ο παρὼν τόμος ἐκτείνεται σὲ 468 σελίδες καὶ φιλοξενεῖ 8 ἄρθρα, ἕνα δημοσίευμα ἀπὸ τὸ ἀρχεῖακὸ ὑλικὸ τοῦ Κέντρου, βιβλιοκρισίες καὶ χρονικά.

‘Ο κ. Π. Κιτρομηλίδης δημοσιεύει ἄρθρο μὲ τίτλο *The Intellectual Foundations of Asia Minor Studies. The R. M. Dawkins-Melpo Merlier Correspondence* (σελ. 9-30).

1. ‘Ο 5ος τόμος αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ παρουσιάσθηκε ἀπὸ τὸν ‘Ακαδημαϊκὸ κ. Γ. Τενεκίδη, Π.Α.Α. 63, Τεύχος Α’ (1988), σελ. 57-77.

Ήταν τὰ χρόνια 1933-1935. Ἡ Μέλπω Μερλιέ βρισκόταν στὴν ἀρχὴ τῶν προσπαθειῶν της. Μουσικολόγος, εἶχε ιδρύσει τὸ 1930 τὸ Μουσικὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο. Συγκεντρώνοντας καὶ μελετώντας τραγούδια προσφύγων ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μ. Ἀσίας, συνειδητοποιεῖ ὅτι αὐτὰ τὰ τραγούδια δὲν ἔχουν αὐτοτέλεια, ἀλλὰ εἶναι τμήματα ἐνὸς ὁλόκληρου πολιτισμοῦ. Ἀποφασίζει νὰ μελετήσῃ αὐτὸν τὸν πολιτισμό, τόσο μᾶλλον ποὺ συνειδητοποιεῖ ἄλλο γεγονός: ὅτι αὐτὸς θὰ ζήσει μόνον ὅσο ζοῦν οἱ φορεῖς του. Ἐτσι ιδρύει τὸ 1933 τὸ Ἀρχεῖο Μικρασιατικῆς Λαογραφίας. Τότε εἶναι ποὺ ζήτησε συμβουλὲς ἀπὸ τὸν R. M. Dawkins, πού, ἀφήνοντας τὴν κλασσικὴ ἀρχαιολογία, εἶχε ἀφιερωθεῖ μὲ ἐπιτυχία στὴν ἔρευνα τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων καὶ τῆς λαογραφίας τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς Λυκαονίας. Ὁ Dawkins ἐπιδαψιλεύει πληροφορίες καὶ συμβουλὲς καὶ συμβάλλει ἀποφασιστικὰ στὴ διαμόρφωση τῶν πρώτων προγραμμάτων ἐρευνῶν τῆς κυρίας Μερλιέ καὶ τῶν συνεργατῶν της. Ὁ κ. Κιτρομηλίδης ἐπεσήμανε αὐτὸ τὸ γεγονὸς καὶ διέκρινε τίς περαιτέρω συνέπειές του. Θὰ προσθέσω, ἀπὸ προσωπικὴ πείρα, ὅτι καὶ ἀργότερα ἡ Μέλπω Μερλιέ ζητοῦσε συμβουλὲς ἀπὸ κορυφαίους δυτικούς ἐρευνητὲς καὶ ὅτι συμμορφώταν μὲ αὐτές. Πιστεύω ὅτι ἀξίζει νὰ ἀναζητηθεῖ μέσα στὸ ἀρχεῖο της ἡ σχετικὴ ἀλληλογραφία καὶ νὰ δημοσιευθεῖ μὲ σχόλια. Ἡ Μέλπω Μερλιέ φιλοδοξοῦσε νὰ συμβαδίζει μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ πρωτοπορία τῆς ἐποχῆς καὶ ἐνέπνεε αὐτὴ τὴ φιλοδοξία στοὺς συνεργάτες της.

Τὸ δεύτερο ἄρθρο τοῦ τόμου, ἀπὸ τὸν κ. Δ. Ι. Π ο λ έ μ η, τιτλοφορεῖται: *Βουργάρο καὶ Παραδείσι* (σελ. 30-154). Πρόκειται γιὰ δημοσίευση καὶ ἱστορικὴ ἐκμετάλλευση ἐγγράφων σχετικῶν μὲ μετόχια ποὺ εἶχε ἡ μονὴ Ἀγίου Νικολάου τῆς Ἀνδρου στὸ νησί Ἀλωνα, στὴν Προποντίδα, ἀπὸ τὸν 18ον αἰῶνα. Ὁ συγγραφέας ἐκτείνεται καὶ σὲ θέματα ἱστορίας αὐτοῦ τοῦ νησιοῦ, ποὺ εἶχε ἑλληνικὸ πληθυσμὸ καὶ ὑπαγόταν στὴ μητρόπολη Προικονήσου.

Στὴν Κ υ ρ ι α κ ῇ Μ α μ ῶ ν η ὀφείλουμε τὸ τρίτο ἄρθρο: *Σωματειακὴ ὀργάνωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴ Μ. Ἀσία. Γ' Σύλλογοι Καππαδοκίας καὶ Πόντου* (σελ. 155-255). Τὰ τμήματα Α' καὶ Β' αὐτῆς τῆς μελέτης ἔχουν δημοσιευθεῖ προγενέστερα στὸ *Δελτίο τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας*, 26, 1983, 63-114, καὶ 28, 1955, 34-166. Καὶ τὰ τρία μέρη μαζὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ 261 σελίδες. Εἶναι εὐκταῖο νὰ δημοσιευθεῖ αὐτοτελῶς αὐτὴ ἡ μελέτη.

Ὁ R. M. Dawkins, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔγινε λόγος πιὸ πάνω, εἶχε ἐνδιαφερθεῖ καὶ γιὰ τοὺς Ἑλληνες τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως. Ἐτσι σχημάτισε μιὰ συλλογὴ ἀπὸ βιβλία καὶ ἄλλα δημοσιεύματα γραμμένα ἀπὸ αὐτούς. Τὰ πιὸ πολλὰ εἶναι γραμμένα στὴν ποντιακὴ διάλεκτο, ἄλλα στὴ διάλεκτο τῶν Ἑλλήνων τῆς Μαριανουπόλεως, ἄλλα στὴν κοινὴ δημοτικὴ. Αὐτὰ τὰ μαθαίνουμε ἀπὸ τὸ ἄρθρο G. Drettas, *Le fonds Dawkins revisité. Contribution à l'inventaire des sources concernant l'hellénisme*

soviétique de l'Ukraine et du Caucase (σελ. 227-247). Αυτό το άρθρο είναι επίκαιρο λόγω της αφίξεως 'Ελλήνων από τη Σοβιετική Ένωση προς εγκατάσταση στην Ελλάδα. Οί έλληνικοί πληθυσμοί της Σοβιετικής Ένώσεως έχουν μια ιστορία που πρέπει να γίνει αντικείμενο σοβαρής έρευνας και, πριν από αυτό, να έμπνεύσει στο κράτος και στην κοινωνία, τόν δέοντα σεβασμό.

"Ένα μνημόνιο συνταγμένο από τον Σταύρο Μακράκη, το 1921, στη Σμύρνη, πρότεινε σχέδιο νόμου για την ίδρυση έμπορικού και βιομηχανικού επιμελητηρίου στη Σμύρνη, σύμφωνα με το ελληνικό και το ιταλικό πρότυπο, αλλά και με κατάλληλες προσαρμογές στις ειδικές συνθήκες του καθεστώτος της Γενικής Άρμοστείας. Αυτό το μνημόνιο, που περιέχει επίσης αναλύσεις της καταστάσεως και ρίχνει φώς σε οικονομικά και πολιτικά προβλήματα, δημοσιεύεται και σχολιάζεται από τον Μ. Σ. Μακράκη, *On the Formation of the Smyrna Chamber of Commerce and Industry 1921-1922* (σελ. 249-267).

Οί Τήλιοι είχαν σχηματίσει μια σημαντική κοινότητα στην πόλη Ναζλί της Καρίας. 'Ο Χ. Μ. Κ ο υ ν ε λ ά κ η ς μελέτησε την Φιλόπτωχη 'Αδελφότητα αυτής της κοινότητας (σελ. 269-285).

'Ο Γ. Α. Γ ι α ν ν α κ ό π ο υ λ ο ς, στο άρθρο του *'Η βιβλιοθήκη του Έλληνικού Φιλολογικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως 1863-1923* (σελ. 287-322) ανασυνθέτει την ιστορία αυτής της βιβλιοθήκης που διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στην πνευματική πρόοδο τών 'Ελλήνων της Κωνσταντινουπόλεως και αναφέρεται συχνά σε μελέτες ελληνικές και ξένες.

Τέλος, ό Μ. Β. Κ ο σ μ ό π ο υ λ ο ς, *'Η αρχαιολογία της Μ. 'Ασίας και ή Βρετανική 'Αρχαιολογική Σχολή 'Αθηνών* (σελ. 323-349) παρουσιάζει ένα εύρετήριο τών αρχαιολογικών δραστηριοτήτων της Σχολής στη Μ. 'Ασία.

Το Δελτίο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, συνεχίζοντας την επιλεκτική δημοσίευση χαρακτηριστικών κειμένων από το αρχείο που έχει συγκροτήσει με αφηγήσεις προσφύγων, παρουσιάζει σ' αυτόν τον τόμο του ένα κείμενο του Σεραφεΐμ Ρίζου, *Οί 'Αγάσες*, που περιγράφει τις γυναίκες εκείνες της Καππαδοκίας που, μένοντας μόνες έξ αιτίας της αποδημίας τών ανδρών τους, αποκτούσαν ισχυρή προσωπικότητα και ικανότητες και προστάτευαν τις οικογένειές τους και τις περιουσίες τους από το έχθρικό περιβάλλον.

Β'

Ὁ τέταρτος τόμος τοῦ Στράβωνος, ποὺ κυκλοφόρησε νωρὶς τὸ 1989, περιλαμβάνει τὸ 7ο βιβλίο τῶν «Γεωγραφικῶν». Ἔχει 335 σελίδες καὶ ὀφείλεται στὸν κ. Raoul Baladié, ὁμότιμο καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Bordeaux III. Τὸ 7ο βιβλίο τῶν «Γεωγραφικῶν» περιγράφει χῶρες τῆς βόρειας, τῆς κεντρικῆς καὶ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τὸν Ρῆνο ὡς τὸν Τάναϊ (Δόν) καὶ ἀπὸ τὴν Βόρειο Θάλασσα ὡς τὶς Ἀλπεις καὶ ὡς τὰ σύνορα μεταξὺ Ἡπείρου καὶ Ἀκαρνανίας, καθὼς καὶ μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας.

Ἡ παρούσα ἔκδοση ἐπιτελεῖ σημαντικὲς προόδους σὲ σχέση μετὰ τὶς παλαιότερες. Τὸ προτεινόμενον κείμενον στηρίζεται σὲ μιὰ νέα παραβολὴ χειρογράφων, τὰ ὁποῖα κατατάχθηκαν σύμφωνα μετὰ τὰ πορίσματα τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν. Ἀρκετὰ νοσοῦντα χωρία δέχθηκαν διορθώσεις. Εἰδικὰ προβλήματα παρουσιάζει τὸ 7ο βιβλίο τῶν «Γεωγραφικῶν» μετὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι κολοβωμένο στὸ τέλος του (τὸ 1/3 περίπου). Αὐτὰ τὰ προβλήματα εἶναι δύο: πόση εἶναι ἡ ἔκταση τοῦ κενοῦ; ποιά σποραδικὰ ἀποσπάσματα τοῦ Στράβωνος ποὺ ἔχουν φθάσει ὡς ἐμᾶς διὰ μέσου ἄλλων συγγραφέων προέρχονται ἀπὸ αὐτὸ τὸ κενό; Ἡ ἔκταση τοῦ κενοῦ ὑπολογιζόταν ὡς τώρα μετὰ ἀρκετὴ αὐθαιρεσία. Ὁ κ. Baladié ἔδειξε ὅτι εἶναι ἴση μετὰ δύο τετράδια τοῦ Paris. Gr. 1397. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερο πρόβλημα ἀπέβαλε 5 ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα ποὺ εἰσήγαγε ἡ ἔκδοση Loeb καὶ προσέθεσε 25 ποὺ βρῆκε σὲ ἀρχαῖα σχόλια, σὲ παπύρους καὶ ἀκόμη στὸν Εὐστάθιο Θεσσαλονίκης.

Ἡ μετάφραση εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου νέα.

Ὁ καθηγητὴς Baladié ἀφιέρωσε πολλὰ ἀπὸ τὶς εἰσαγωγικὰς σελίδες τοῦ στὴν ἔκθεσιν τῶν συμπερασμάτων του γιὰ τὶς πηγὰς ποὺ εἶχε ὁ Στράβων ὑπ' ὄψιν του κατὰ τὴ σύνταξιν ὁρισμένων τμημάτων τοῦ 7ου βιβλίου. Ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ βιβλίο τῶν γεωγραφικῶν ἀναφέρεται σὲ περιοχὰς ποὺ δὲν εἶναι τόσο οἰκεῖες στοὺς κλασσικοὺς φιλολόγους καὶ ἱστορικοὺς, ὁ καθηγητὴς Baladié ἔκρινε σκόπιμον νὰ δώσει στὰ σχόλια καὶ στὴ βιβλιογραφία ἔκταση μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνη ποὺ συνηθίζεται στὶς ἐκδόσεις Budé. Στὴ βιβλιογραφία μνημονεύονται ἐργασίαι ποὺ ἔχουν γίνῃαι στὶς βαλκανικὰς χῶρας καὶ στὴ Σοβιετικὴ Ἑνωση. Ἰδιαιτέρα χρήσιμο βοήθημα ἀποτελεῖ τὸ πολυσέλιδο λεξικὸ τῶν γεωγραφικῶν ὀνομάτων στὸ τέλος τοῦ τόμου (σελ. 253-335).

Γ'

Τὸ πολὺ σημαντικὸ βιβλίον τῆς κυρίας Λουίζας Λουκοπούλου, *Contribution à l'Histoire de la Thrace Propontique*, δημοσιεύθηκε στὴν ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ ἔτους ὡς 9ος τόμος τῆς σειρᾶς «Μελετήματα» ποὺ ἐκδίδει τὸ Κέντρο Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς Ἀρχαιότητος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν (440 σελ., 2 χάρτες, 15 πίνακες μὲ φωτογραφίες γλυπτῶν, ἄλλες 14 φωτογραφίες καὶ πίνακες ἱστοριογραφημάτων).

Αὐτὴ ἡ ἐργασία πραγματοποιήθηκε στὰ πλαίσια τοῦ θρακικοῦ προγράμματος ποὺ ἐκτελεῖται στὸ Κέντρο Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς Ἀρχαιότητος ἀπὸ τὸ 1979. Λίγο νωρίτερα μοῦ εἶχε ἀνατεθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐκδοτικὴν Ἀθηνῶν ἡ διεύθυνση ἑνὸς τόμου γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Θράκης ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς σήμερα. Ὑπὸ τὶς τότε συνθῆκες δὲν εἶχα ἄλλη ἐπιλογὴ παρὰ νὰ ἀναθέσω σὲ μὴ Ἑλληνες ἐπιστήμονες τὴ συγγραφὴ τῶν κεφαλαίων γιὰ τὴν ἀρχαιότητα. Εἰσηγήθηκα λοιπὸν στὸν ἐκδότη νὰ μὴν προχωρήσει αὐτὸ τὸ σχέδιον πρὶν ὑπάρξουν δόκιμοι Ἑλληνες ἐρευνητὲς τῆς ἀρχαίας Θράκης, καὶ μάλιστα διεθνῶς ἀναγνωρισμένοι. Ἐπειδὴ καὶ γιὰ γενικότερους λόγους ἐπιβαλλόταν νὰ δοθεῖ ὥθηση ὥστε νὰ ἀρχίσουν καὶ Ἑλληνες ἐρευνητὲς νὰ συμμετέχουν στὶς μελέτες γιὰ τὴν ἀρχαίαν Θράκην, ἔδρυσαν τὸ θρακικὸ πρόγραμμα στὸ Κέντρο Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς Ἀρχαιότητος καὶ τοποθέτησα σ' αὐτὸ δύο ἐρευνητρίες. Ἡ κυρία Λουκοπούλου ἦταν ἡ μία ἀπὸ αὐτές.

Ἡ μελέτη τῆς κυρίας Λουκοπούλου εἶναι σημαντικὴ ὄχι μόνον γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ποιότητά της, ἀλλὰ καὶ γιατί ἐστιάζεται σὲ μίαν περιοχὴ τῆς Θράκης ὅπου ἐπικρατοῦν δυσμενέστατες συνθῆκες γιὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν ἔρευνα ἐξ αἰτίας τῆς στρατιωτικῆς σημασίας τῶν Στενῶν καὶ τῆς ἐκρηκτικῆς πληθυσμιακῆς καὶ πολεοδομικῆς ἀναπτύξεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν περιχώρων της, καὶ ἄλλων πόλεων. Ἀρχαιολογικὲς ἀνασκαφὲς δὲ γίνονται στὴν Προποντίδα. Τὰ λιγοστὰ τυχαῖα εὐρήματα τῶν τελευταίων δεκαετιῶν ἄλλοτε δημοσιεύονται πλημμελῶς καὶ ἄλλοτε παραμένουν ἐνταφιασμένα σὲ ἀποθῆκες μουσείων ποὺ ὑπολειτουργοῦν, ἀπρόσιτα στὴν ἔρευνα. Γιὰ νὰ εἰσχωρήσει σ' αὐτὴ τὴν αὐχμηρὴ καὶ δύσβατη ἐπιστημονικὴ περιοχὴ μιὰ ἑλληνίδα ἐρευνητρία, συνέτρεξε σειρὰ εὐνοϊκῶν συνθηκῶν.

Ὁ συναγερμὸς τῶν Ἑλλήνων τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας πρὸς διάσωση καὶ μελέτη τῆς προγονικῆς πολιτιστικῆς κληρονομίας, ποὺ ἄρχισε τὸ 1861 μὲ τὴν ἱδρυση τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, φθάνει στὴν παρὰ τὴν Προποντίδα Θράκην δέκα χρόνια ἀργότερα. Τότε ἱδρύθηκε ὁ «Θρακικὸς Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος ἐν Ραιδεστώ» ποὺ ἄρχισε νὰ συγκροτεῖ συλλογὴ ἀρχαιοτήτων, ἐνῶ ἄλλη συλλογὴ ἀρχαιοτήτων σχημάτιζε στὴ Σηλύμβρια ἕνας ιδιώτης, ὁ Ἀναστάσιος Κ. Π. Σταμούλης.

Δεύτερη εὐνοϊκή περίσταση ὑπῆρξε τὸ γεγονός ὅτι καὶ οἱ δύο συλλογές ἀπέκτησαν καταλόγους οἱ ὅποιοι δημοσιεύθηκαν, ἐπίσης δὲ ἐκίνησαν τὸ ἐνδιαφέρον ἐρευνητῶν. Ἡ συλλογὴ Σταμούλη εἶχε τὴν πρόσθετη τύχη νὰ ἀποκτήσῃ ἕνα ἀρχεῖο, ποὺ κατάρτισε μὲ ὑποδειγματικὴ ἐπιμέλεια ὁ συλλέκτης.

Ἦλθε τὸ τέλος τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἡ συλλογὴ τῆς Ραιδεστοῦ εἶχε τὴν τύχη νὰ μὴ βρίσκεται ἐκεῖ. Εἶχε μεταφερθεῖ στὴ Θεσσαλονίκη ἀπὸ τὸ 1920. Ὁ Σταμούλης κατόρθωσε νὰ σώσῃ μεταφέροντας στὴν Ἀθήνα, τὸ 1923, τὰ μικρὰ ἀντικείμενα τῆς συλλογῆς του, τὰ νομίσματα καὶ τὰ βυζαντινὰ μολυβδό-βουλλα, τὰ ὅποια δώρισε στὸ Νομισματικὸ Μουσεῖο. Μαζὶ μετέφερε καὶ τὸ ἱστορικὸ του ἀρχεῖο (τῆς ὅλης συλλογῆς του). Αὐτὸ τὸ ἀρχεῖο, καθὼς καὶ ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀναστασίου Σταμούλη καὶ μία συλλογὴ 6.508 βυζαντινῶν οἰκογενειακῶν ὀνομάτων προσφέρθηκαν στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὸ 1957 ἀπὸ τὸ γιὸ τοῦ συλλογέα, Μιλτιάδη Σταμούλη. Τὸ ἀρχεῖο Σταμούλη ἀποτελεῖται ἀπὸ 90.000 φύλλα, καταταγ-μένα σὲ 172 φακέλους. Μέσα σ' αὐτὸ βρίσκονται χρησιμότατα στοιχεῖα γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα τῆς συλλογῆς, ἀλλὰ καὶ ἄφθονες πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὸν εὐρύτερο χώρο τῆς Θράκης. Τοῦτο, ἐπειδὴ ὁ ἀείμνηστος Σταμούλης συγκέντρωνε πληροφορίες μὲ ἐμβρίθεια καὶ σύστημα ἀπὸ ἀρχαῖες πηγές, ἀπὸ τὴ διεθνή ἐπιστη-μονικὴ βιβλιογραφία, ἀπὸ τὶς προσωπικὲς του ἐμπειρίες καὶ ἀπὸ ἐπιστολές ποὺ ἐλάμβανε ἀπὸ δασκάλους, ἱερεῖς καὶ ξένους ἐπιστήμονες, μὲ τοὺς ὁποίους διατηροῦσε ἀλληλογραφία. Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ἀξιοπιστία αὐτοῦ τοῦ ἀρχείου ἀνακουφίζουν σημαντικὰ τὴν ὁδὴν γιὰ τὴν ἐξαφάνιση τῶν ἀντικειμένων ποὺ ἔμειναν στὴ Σηλύμβρια.

Τελευταῖα καλοτυχία ὑπῆρξε τὸ γεγονός ὅτι στὴν πιὸ κατάλληλη στιγμή, ἐνῶ δηλαδὴ ἡ κυρία Λουκοπούλου καὶ ἐγὼ ἀναζητούσαμε ἕνα καλὸ θέμα ἔρευνας, ὁ κ. Λέανδρος Βρανούσης, πρῶν γενικὸς διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Ἑρεύνης τοῦ Μεσαιω-νικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ, παρὼν σὲ μία συζήτηση στὸ Κέντρο Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς Ἀρχαιότητος, μᾶς ὑπέδειξε νὰ προστρέξουμε στὸ ἀρχεῖο Σταμούλη. Μὲ τὴν ἄδεια τῶν ἀρχῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τὴ συμπαράσταση τῶν λοιπῶν ἀρμοδίων ἡ κ. Λουκοπούλου μελέτησε αὐτὸ τὸ ἀρχεῖο μὲ πολὺ ἀποφασιστικὰ ἀποτελέσματα. Ἀλλὰ χρήσιμα στοιχεῖα βρῆκε στὸ ἰδιωτικὸ ἀρχεῖο τοῦ Ἀναστασίου Σταμούλη, ποὺ συμβουλευθῆκε ἔπειτα ἀπὸ εὐγενικὴ ἄδεια τῆς κυρίας Ξανθίππης Φλωρᾶ, ἐγγονῆς τοῦ συλλέκτη.

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἡ κυρία Λουκοπούλου ἐνθαρρύνθηκε καὶ παρακινήθηκε νὰ ἀσχοληθεῖ συστηματικὰ μὲ τὴν ἱστορία τῆς παρὰ τὴν Προποντίδα Θράκης κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἀλλὰ δὲν ἀρκέσθηκε σ' αὐτά. Πρὸς τοῦτο μελέτησε βέβαια τὶς γραπτὲς πηγές καὶ τὴ βιβλιογραφία, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ἀναζήτησε καὶ βρῆκε στὶς ἀποθήκες τοῦ

Μουσείου Θεσσαλονίκης σαράντα από τις αρχαιότητες της συλλογής της Ραιδεστοῦ. Ἐπίσης ἔκαμε ἔρευνες στὰ μουσεῖα Κομοτηνῆς καὶ Ἀλεξανδρουπόλεως, καθὼς καὶ σ' ἐκεῖνα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Tekir Dag καὶ τοῦ Çanak Kale καὶ δὲν παρέλειψε νὰ ἐπισκεφθεῖ ἀρχαιολογικοὺς τόπους τῆς ἀνατολικῆς Θράκης.

Ἀπὸ ἄποψη γεωγραφικῶν καὶ χρονικῶν ὁρίων ἡ ἔρευνα τῆς κυρίας Λουκοπούλου ἔχει καλύψει ὅλη τὴν τουρκικὴ Θράκη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν πρώτων ἐλληνικῶν ἀποικιῶν ὡς τὴν ἰδρυση τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλὰ ἡ δημοσίευση τῶν συμπερασμάτων τῆς ὅλης ἔρευνας θὰ ἀπαιτοῦσε περισσότερα βιβλία σὰν τὸ παρόν, πὺλ καλύπτει μόνον τὶς ἀρχαῖες ἐλληνικὲς ἀποικίες τῆς θρακικῆς Χερσονήσου καὶ τῆς θρακικῆς παραλίας κατὰ μῆκος τῆς Προποντίδος, ἀπὸ τὴν ἰδρυσή τους ὡς τὸ 500 π.Χ.

Ἡ κυρία Λουκοπούλου διέταξε τὰ πορίσματα τῆς μελέτης της σὲ τέσσερα κύρια κεφάλαια. Τὸ πρῶτο ἀφορᾷ στὴν ἰδρυση τῶν ἀποικιῶν, τὸ δεῦτερο ἀσχολεῖται μὲ τὸ ρόλο τῶν Ἀθηναίων στὴν περιοχὴ τῶν Στενῶν, τὸ τρίτο ρίχνει φῶς στὶς λατρεῖες, στοὺς πολιτικοὺς θεσμούς, στὴ γραφὴ καὶ στὴν πλαστικὴ τῶν ἀποικιῶν, τὸ τέταρτο μελετᾷ τὶς σχέσεις τῶν ἀποικιῶν μὲ τοὺς γειτονικοὺς θρακικοὺς πληθυσμούς. Ἐνα πολυσέλιδο παράρτημα εἶναι ἀφιερωμένο στὴν προσωπογραφία καὶ στὴ μελέτη τῶν ὀνομάτων, ἐνῶ ἕνα ἄλλο πραγματεύεται τὸ σαμιακὸ ἡμερολόγιο πὺλ ἐφαρμοζόταν καὶ στὴν Πέρινθο. Θὰ σταθῶ γιὰ λίγο στὰ κεφάλαια 3ο καὶ 4ο καθὼς καὶ στὸ παράρτημα γιὰ πρόσωπα καὶ ὀνόματα. Οἱ λατρεῖες, οἱ θεσμοί, ἡ γραφὴ, ἡ πλαστικὴ, καθὼς καὶ ἕνα μέρος τοῦ ὀνοματολογίου τῶν ἀποικιῶν ἀποκαλύπτουν πόσο στενοὶ καὶ πόσο μακροχρόνιοι ἦσαν οἱ συγγενικοὶ δεσμοὶ τῶν ἀποικιῶν μὲ τὶς μητροπόλεις. Τὸ 4ο κεφάλαιο ἀνταποκρίνεται στὴν ἀνάγκη πὺλ αἰσθάνθηκε ἡ συγγραφέας νὰ μελετήσῃ καὶ τὸ βαθμὸ διεισδύσεως θρακικῶν στοιχείων στὸν πληθυσμὸ τῶν ἀποικιῶν. Ἡ χωριστὴ καθ' αὐτὴν μελέτη τῶν προσώπων καὶ τῶν ὀνομάτων ἔχει προσφέρει ἐδραία βάση καὶ στὰ δύο αὐτὰ κεφάλαια. Τὰ προσωπογραφικὰ καὶ ὀνοματολογικὰ δεδομένα ἔχουν συγκεντρωθεῖ, μὲ χρονοβόρα ἔρευνα ἀπὸ φιλολογικὲς πηγές, ἐπιγραφές, παπύρους, καὶ ἀθροίζονται σὲ σημαντικὰ ποσά: 2263 πρόσωπα μὲ 1173 διαφορετικὰ ὀνόματα. Αὐτοὶ οἱ ἀριθμοὶ ἔχουν ἐπιτρέψει πολὺ ἐνδιαφέρουσες συγκρίσεις καὶ στατιστικὲς ἐκτιμήσεις. Σημειῶνῶ μόνον τὰ στοιχεῖα πὺλ ἀναφέρονται σὲ μὴ Ἑλληνες: 46 μὴ ἐλληνικὰ ὀνόματα πὺλ φέρουν 73 ἄτομα, σχεδὸν ὅλα ἐλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων. Οἱ πίνακες καὶ οἱ γραφικὲς παραστάσεις πὺλ συνοψίζουν τὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα ἔχουν συντεθεῖ μὲ ἡλεκτρονικὰ μέσα, γιὰ πρώτη φορὰ, ὅσο γνωρίζω, σὲ μελέτη ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἱστορίας, στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ὅλη ἔρευνα ἔχει διεξαχθεῖ μὲ αὐστηρότητα, ἀκρίβεια καὶ σαφήνεια, ἔχει ἀξιοποιήσει δεόντως τὶς πηγές καὶ ἔχει καταλήξει σὲ ἀξιόπιστα συμπεράσματα.

Θὰ ἤθελα νὰ ἐξάρω τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ κυρία Λουκοπούλου ἀποτίει φόρο τιμῆς στὸν ἀείμνηστο Ἀναστάσιο Σταμούλη καὶ τὴν οἰκογένειά του, καθὼς καὶ στοὺς ἑλληνικοὺς φιλολογικοὺς συλλόγους ποὺ ἔδρασαν κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας στὶς πανάρχαιες ἐστίες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μὲ προσήλωση στὶς ἐθνικὲς παραδόσεις καὶ μὲ ἀγῶνες γιὰ τὴ διάσωση τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς. Καὶ τονίζει ὅτι ἡ μελέτη της εἶναι ἔκφραση αὐτῆς τῆς τιμῆς γιὰ τὸ ἔργο τους, ποὺ θεμελιώθηκε, ἀλλὰ δὲν ἔγινε δυνατόν νὰ καρποφορήσει.